

ЗМІСТ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ У ВНЗ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА ВИЩОЇ ШКОЛ

С.Г.МЕЛЬНИЧУК

В статті дається загальна характеристика поглядів науковців і практиків щодо проблеми формування творчості педагога вищої школи, розкривається сутність творчості і близьких за змістом інших педагогічних понять, а також деякі рекомендації щодо розвитку творчого потенціалу викладача вищої школи.

Ключові слова: творчість, педагогічна творчість, педагогічна майстерність, передовий педагогічний досвід, творчий потенціал, творче мислення, стимулювання.

Постановка проблеми: Проблема формування творчості педагога вищої школи в процесі підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою.

Мета та завдання. Дослідити проблему творчості в педагогічній, психологічній і філософській літературі та сформулювати деякі рекомендації щодо формування творчості педагога вищої школи.

На сьогоднішній день загально визнаним є твердження про те, що педагогічна діяльність за своєю природою є творчою. У філософському енциклопедичному словнику творчість визначається, як діяльність, що породжує дещо нове на основі реорганізації наявного досвіду і формування нових комбінацій знань, умінь, продуктів тощо.

Однак у повсякденній педагогічній практиці поняття творчості різними авторами і, особливо практиками в галузі освіти, трактується різнопланово. У багатьох випадках, нерідко в періодичній пресі, у щоденній педагогічній діяльності іноді ототожнюються, або ж підмінюють одне одного такі поняття як педагогічна творчість, педагогічна майстерність, інновації, передовий педагогічний досвід тощо.

Виходячи з цього, ми і поставили перед собою завдання уточнити сутність цих основних понять, виокремити поняття творчості педагога та розкрити ознаки, чинники, риси і сформулювати деякі рекомендації щодо розвитку творчого потенціалу як педагога, так і студентів.

Більшість науковців визначають творчість як продуктивну людську діяльність, що здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Розвиток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного прогресу суспільства й виховання людини. Тому на всіх щаблях школи (початкової, середньої, вищої) слід звертати особливу увагу на формування в учнів, студентів вищих навчальних закладів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію їх самостійної діяльності на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованості, творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань.

Щодо ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ, то її визначають як оригінальний і високоефективний підхід педагога до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання й навчання. Досягнення творчого результату забезпечується систематичними цілеспрямованими спостереженнями, застосуванням педагогічного експерименту, критичним використанням передового педагогічного досвіду. Педагогічна творчість стосується різних сторін діяльності вчителя – проведення навчальних занять, роботи з організації колективу студентів та учнів відповідно до їхніх вікових та індивідуальних особливостей, проектування їх

особистості, вироблення стратегії і тактики педагогічної діяльності з метою оптимального виконання завдань всебічного розвитку особистості та підготовку до фахової діяльності. Не слід ототожнювати педагогічну творчість і педагогічну майстерність.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ – це характеристика високого рівня педагогічної діяльності. Критеріями педагогічної майстерності педагога виступають такі ознаки його діяльності: гуманність, науковість, педагогічна доцільність, оптимальний характер, результативність, демократичність, творчість (оригінальність). Педагогічна майстерність ґрунтується на високому фаховому рівні педагога, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Необхідними умовами педагогічної майстерності є гуманістична позиція педагога й професійно значимі особистісні риси і якості.

Результатом творчості є введення в педагогічний процес **ІННОВАЦІЙ**, під якими розуміють процес створення, поширення й використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувалися по-іншому. Виділяють такі види інновацій:

- 1) відкриття, утвердження ідеї, що спроможна перетворити педагогічну діяльність;
- 2) відкриття, розробка і впровадження нових елементів педагогічної технології;
- 3) педагогічне раціоналізаторство – удосконалення, пов'язане з модернізацією й адаптацією до конкретних умов уже відомих і перевірених на практиці методів і засобів виховання і навчання.

Педагогічна творчість сама по собі – це процес, який починається з того, що уже було накопичено (адаптація, репродукція, відтворення знань і досвіду), і переходить до перетворення й удосконалення наявного досвіду. Це шлях від пристосування до педагогічної ситуації до її перетворення, що і складає сутність динаміки творчості педагога.

Часто творчість пов'язують лише з передовим педагогічним досвідом. Однак це не зовсім вірно. Під передовим педагогічним досвідом розуміють високу майстерність педагога. Його досвід може і не містити в собі чого-небудь нового, оригінального, але бути зразком для педагогів, які мають недостатній рівень педагогічної майстерності.

У цьому розумінні досягнення педагога-майстра являє собою передовий досвід, який заслуговує на поширення.

Розглянемо ознаки творчості педагога вищої середньої школи. Існують різні переліки цих ознак. Але найпоширеніші:

- здатність особистості помічати і формувати альтернативи, піддавати сумніву на перший погляд очевидне, уникати поверхових формулювань;
- уміти вникати в проблему, бачити перспективу;
- здатність відмовитися від орієнтації на авторитети;
- уміння побачити знайомий об'єкт зовсім з іншого боку, в новому контексті;
- готовність відмовитися від теоретичних суджень, відійти від звичних життєвих установок;

– легкість асоціювання і здатність до швидкого і вільного переключення думок, мислення, здатність викликати у свідомості образи і створювати з них нові комбінації;

– здатність до оцінювальних суджень і критичність мислення (уміння обрати одну із альтернатив до її перевірки, здатність до переносу рішень);

– готовність пам'яті (великий обсяг систематизованих знань, їх упорядкованість);

– здатність до узагальнення і відкидання несуттєвого;

– креативність, тобто здатність перетворювати педагогічну діяльність у творчий процес.

Умови або чинники, що впливають на розвиток творчої діяльності: ситуативні і особисті.

Особисті риси, що благотворно впливають на розвиток творчого мислення:

– домінування емоцій радості і навіть певну дію агресивності;

– схильність до ризику;

– відсутність боязкості показатися дивовижним і незвичним;

– добре розвинене почуття гумору;

– відсутність комфортності;

– наявність багатої за змістом підсвідомості;

– любов до фантазії і розробка планів на майбутнє;

– секрет творчості – у збереженні молодості, а секрет геніальності – у збереженні на все життя дитинства (В. П. Зінченко – 1989).

Виховання творчого начала в дитині полягає зовсім не в тому, щоб привнести до нього це начало, а в тому, щоб не дати цьому началу загинути в ході обов'язкового процесу соціалізації.

Розвиток творчого мислення в процесі навчання і виховання. Основою творчості є наявні знання особистості, вони є джерелом нових даних для творчої активності, але за певних умов можуть бути і вбивцею творчості. Дійсно, якщо людина уже знає, як вирішувати завдання або як здійснювати ту чи іншу діяльність, вона буде діяти відповідно до своїх знань і не стане “відкривати велосипед”.

Досвід педагогів і філософів дає можливість сформулювати деякі рекомендації щодо розвитку творчого потенціалу як вчителя так і вихованців.

1. Ні в якому разі не слід придушувати ініціативу (ні учня, ні вчителя). Іноді висловлене учнем або студентом припущення зустрічає опір у педагога через те, що вони не можуть його обґрунтувати логічно. Перевірка припущення логікою необхідна. Особистість вихованців слід заохочувати за спробу використати інтуїцію і спрямувати на логічний аналіз висунутої ідеї.

2. Формування в учителів та учнів впевненості у своїх силах, віри в здатність вирішувати завдання. Той, хто не вірить у себе – приречений на неуспіх. Але ця віра повинна бути обґрунтована, водночас важливо пам'ятати, що переоцінка своїх можливостей особистістю менш шкідлива, ніж недооцінка. Але необґрунтована завищена самооцінка особистості негативно відбивається на розвитку інтелекту й удосконаленні педагогічної майстерності.

3. У процесі навчання бажано максимально спиратися на позитивні емоції (радість, здивування, симпатії, переживання успіху тощо). Негативні емоції придушують прояв творчості.

4. Всіляко стимулювати особистість до самостійного вибору мети, завдань, засобів їх вирішення. Людина, яка не звикла діяти самостійно, брати на себе відповідальність за прийняття рішень, втрачає здатність до творчої діяльності.

5. Необхідно в широких масштабах заохочувати схильність до ризикованої поведінки, не дивлячись на те, що будь-який ризик може призвести до певних небезпек. Дослідження свідчать, що схильність до ризику одна з фундаментальних рис творчої особистості.

6. Важливе завдання – не допускати формування комфортного мислення, боротися з будь-яким погодженням і орієнтацією на думку більшості. Тут потрібно почуття міри і такту.

7. Розвивати уяву і ні в якому разі не придушувати схильність до фантазії, навіть якщо видумка видається за істину. Особливо це стосується початкової школи. Любов дітей до казок формує в них певні образи, певну життєву ситуацію.

8. Формування чутливості до суперечностей, уміння їх знаходити і свідомо їх формувати. Суперечності – рушійна сила навчання, виховання, розвитку творчості.

9. Використання у навчанні завдань так званого відкритого типу, коли відсутнє єдино вірне вирішення, яке потрібно знайти або відгадати.

10. Широке використання проблемних методів навчання, які стимулюють до самостійного виконання завдань. Знання, що засвоєні за допомогою проблемних методів, сприяють творчості, у порівнянні з традиційними методами, вони не гальмують творчість.

11. Озброєння спеціальним евристичним прийомом вирішення навчальних виховних завдань.

12. Дослідницька діяльність.

13. Заохочення прагнення людини будь-якого віку бути самим собою, його уміння слухати своє “Я” і діяти у відповідності з його “порадами”.

14. Здоровий глузд при вирішенні будь-який навчальних і виховних завдань.

15. Постійне ознайомлення з новинками психолого-педагогічних наук. Людина, яка перестала читати, перестає думати.

Виявлені нами ознаки, умови та чинники, що впливають на розвиток творчої діяльності педагога та учнів, а також сформульовані на їх основі деякі методичні рекомендації щодо розвитку їх творчого потенціалу, дають педагогам деякі методичні рекомендації щодо формування творчості особистості в навчально-виховному процесі вищої та середньої загальноосвітньої школи.

Література:

1. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования – от деятельности к личности / С. Д. Смирнов; – М.: АСАДЕМА, 2003. – с. 150 – 156.
2. Смирнов С. Д. Педагогика – педагогические теории, системы, технологи / С. Д. Смирнов; – М.: АСАДЕМА, 2003. – с. 103 – 106.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.

4. Аверинцев С. С. Вера / С. С. Аверинцев; Философский энциклопедический словарь. – М., 1983.

5. Василь Сухомлинський. Серце віддаю дітям. / В. Сухомлинський. «Акта», видання, 2012. – 537 с.

6. Бех І. Д. Виховання особистості. / І. Д. Бех; Підручник. – Київ: Либідь, 2008. – 838 с.

УДК 378.134:78.07

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

О.В.ГЛУЗМАН

Стаття присвячена проблемі формування комунікативної компетенції майбутніх учителів музики в процесі вивчення фахових дисциплін. Схарактеризовано педагогічну сутність і з'ясовано змістово-узагальнену структуру поняття „професійна компетентність учителя музики”. Визначено специфіку, розроблено модель формування комунікативної компетенції майбутніх учителів музики.

Ключові слова: професійна компетентність, комунікативна компетенція майбутнього вчителя музики, модель комунікативної компетенції.

Постановка проблеми. У контексті масштабних соціально-економічних і духовно-культурних перетворень, що відбулися за період становлення незалежності України, спостерігається зниження ролі музики у вихованні суспільної культури. За таких умов український соціум висуває нові вимоги до професійної підготовки вчителя музики, здатного задовольняти інформаційні потреби підростаючих поколінь, формувати їхні світоглядні й духовно-ціннісні орієнтири, що відповідають духу часу. Реалізації завдань, поставлених перед вищими навчальними закладами, сприяє чітко окреслена законодавча база: Закон України „Про освіту”, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, а також пошук нових методик підготовки вчителя музики, спрямованих на поглиблення й розширення музично-художньої ерудиції.

Мета полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній апробації моделі формування комунікативної компетенції майбутніх учителів музики в процесі вивчення фахових дисциплін (оркестрове диригування, оркестровий клас, спецкурс „Формування комунікативної компетенції вчителя музики в класі оркестрового диригування”).

Завдання: дослідити ступінь розробленості проблеми формування комунікативної компетенції майбутніх учителів музики на основі аналізу філософської, культурологічної, психолого-педагогічної, методичної літератури; уточнити сутність ключового поняття дослідження „комунікативна компетенція майбутнього учителя музики”; спроектувати й експериментально перевірити ефективність моделі формування комунікативної компетенції майбутніх учителів музики в процесі навчальної діяльності студентів на заняттях з фахових дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Головним пріоритетом у підготовці майбутнього вчителя музики має стати розвиток його *комунікативної компетенції*, яка буде визначатися вмінням декодувати нотний текст музичного твору і, на особистісно орієнтованому та особистісно-